

اهمیت مسجد

و

نماز جماعت

مرکز فرهنگ تبلیغی آینده سازان

وابسته به دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری

در اتحادیه انجمن های اسلامی دانش آموزان

موضوع

اخلاقی _ اجتماعی؛ اهمیت مسجد و نماز جماعت

هدف کلی

دین اسلام بر اجتماعی بودن شکل گرفته است، تا انسان را از زندگی فردی و عزلت برهاند. از همین روی می‌بینیم، اسلام عزلت و تنهایی همراه با راز و نیاز - اعتکاف - را در میان جمع، آن هم در مسجد جامع توصیه می‌کند. اصولاً یکی از علل تأکیدهای پیامبر اسلام ﷺ و امامان معصوم : بر حضور در نماز جماعت، در هیئت صفوف فشرده و منسجم، ایجاد روحیه تعاون در میان نمازگزاران و افزایش بُعد اجتماعی مسلمانان در کنار انجام اعمال عبادی آنان است. این حضور می‌تواند از هرج و مرج و عنان گسیختگی که جامعه به مرور زمان دچار آن می‌شود، جلوگیری کند و تشکیل این اجتماعات در مکان مقدس مسجد، سبب می‌شود تا مؤمنان تحت توجه و ارشاد عالمان و مبلغان دینی قرار گیرند.^۱

۱. آشنایی با اهمیت مسجد؛

۲. آشنایی با حقوق و احکام مسجد؛

۳. شناخت اهمیت نماز جماعت؛

۴. مروری بر برخی احکام نماز جماعت.

هدف رفتاری

از دانش‌آموز انتظار می‌رود در پایان این درس، انس بیشتری با مسجد و حضور در آن و همچنین اشتیاق به برگزاری نماز به صورت جماعت داشته باشد.

وابسته به دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری

روش‌های مناسب تدریس انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان

در این درس‌نامه برای روشن شدن موضوع، از آیات، روایات، داستان، لطیفه، شعر و جدول استفاده شده که مربیان عزیز با سلیقه و مهارت خویش می‌توانند با تبیین و توضیح همراه با طرح سؤال و بکارگیری مشارکت دانش‌آموزان، مطالب را برای مخاطبان بیان کنند.

^۱ رواق پرواز - مروری بر شایسته‌ها و بایسته‌های مسجد - (محمد مهدی فجرى، ناشر مهر امیرالمومنین علیه السلام، ۱۳۸۹)

لازم به ذکر است مریبان گرامی برای ارائه مطلوب موضوع، به کتب نگارش شده در مورد مسجد و نماز جماعت مراجعه کنند. در ضمن منابع روایات و داستان‌های مطرح شده، در پاورقی آورده شده که در صورت نیاز رجوع شود.

رسانه‌های آموزشی

تخته، فلش کارت، پاورپوینت.

دوستان سلام! امیدوارم حالتون خوب باشه، آماده‌اید درس را شروع کنیم! آیا می‌دونید در مورد چه مطلبی می‌خواهیم با هم گفتگو کنیم (کمی مکث و شنیدن پاسخ مخاطبین) بگذارید با شعری برایتان بگوییم:

مسجد

مسجد ای پایگه یاد خدا	مسجد ای خانه آباد خدا
می‌زنی بانگ، به نزدیک و به دور	از بلندی مناری از نور
که بیایید به درگاه غفور...	می‌کنی دعوتمان با صد شور
در خطرگاه زمان ، سنگر من	سایه رحمت تو بر سر من
چشمه رحمت جوشان خدا	مسجد ای نهر خروشان صفا
با خدا چون که سخن می‌گوییم	در زلال تو، گنه می‌شویم
بہتر از این نبود معماری	وہ چه خوش حالت زیبا داری
دو منار تو ، بلند و بالاست	چون دو دستی که بہ هنگام دعاست
پاک کن از گنه آلودگی ام	ای بہ دامان تو آسودگی ام
چون کہ از خون علی رنگین است	وہ چه محراب تو پر آذین است
در بہ روی من محتاج میند	آمدم سوی تو ، با گام بلند

اهمیت مسجد

با توجه به آیات و روایات، یکی از مقدس‌ترین مکان‌های روی، زمین مسجد است که محل زیارت خدا و ارتباط خالق و مخلوق و محل راز و نیاز، اعتکاف، پاک شدن و وصل شدن به سرچشمه خوبی‌ها است؛ از این رو یکی از مصادیق غفلت اشاره شده در سوره اعراف، آیه ۲۰۵ (... وَ لَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ؛ و از غافلان مباش) طبق روایت (قال مولانا الحسن 7: ... الْغَفْلَةُ تَرْكُكَ الْمَسْجِدِ...؛ غفلت آن است که مسجد را ترک کنی^۲) ترک مسجد می‌باشد.

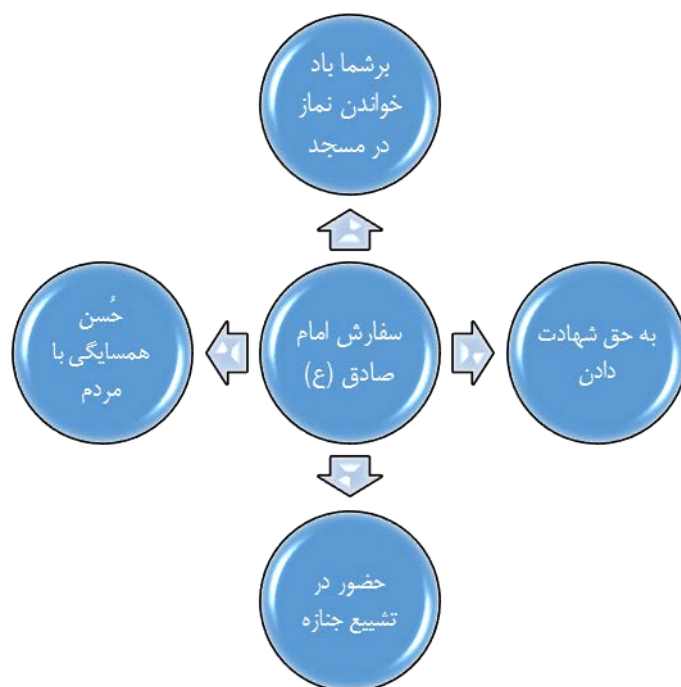
جهت تبیین مطلب، روایات و داستانی در ذیل آورده شده که اساتید عزیز با بیان و توضیحات برای مخاطبان ارائه کنند.

درباره جایگاه مسجد و آداب اخلاقی و فرهنگی آن در **سوره جن**، آیه ۱۸ چنین آمده:

«وَ أَنْ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا؛ و اینکه مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید!»

امام صادق 7 فرمودند: «مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمْ يُوقِّرِ الْمَسْجِدَ تَدْرِیْ یَا یُونُسُ لِمَ عَظَّمَ اللَّهُ حَقَّ الْمَسَاجِدِ وَ أَنْزَلَ هَذِهِ الْآیَةَ وَ أَنْ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا كَانَتْ الْیَهُودُ وَ النَّصَارَى إِذَا دَخَلُوا كِنَائِسَهُمْ أَشْرَكُوا بِاللَّهِ تَعَالَى فَأَمَرَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ نَبِيَّهُ أَنْ یُوحِدَ اللَّهُ فِيهَا وَ یَعْبُدَهُ؛ ملعون است ملعون است، کسی که مسجد را بزرگ بشمارد، ای یونس! آیا می‌دانی چرا خداوند حق مسجد را این‌گونه بزرگ داشته و فرموده است: مساجد از آن خداست؛ پس در آن کسی جز خداوند عبادت نکنید. راز این سخن آن است که یهود و نصارا چون به عبادتگاه خویش وارد می‌شوند و در عبادت و پرستش خدا شرک می‌ورزیدند. خداوند با این گفتار به پیامبر خود فرمان داده است که (تا مسلمانان) در مساجد، خدا را به یگانگی بخوانند و (تنها) او را پرستش کنند»^۳.

تذکر: مناسب است مریبان گرامی نکاتی راجع به سفارش‌های امام 7 برای مخاطبین بیان کنند:

۲. بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۱۱۵.

۳. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۳۵۵.

امام صادق 7 فرمودند: بر شما باد خواندن نماز در مسجد، حسن همسایگی با مردم، بحق شهادت دادن و حضور در تشییع جنازه. همانا شما ناچار به زندگی کردن با مردم هستید و هیچ کس در طول زندگی اش نمی تواند از مردم بی نیاز باشد. ما نیز در تشییع جنازه مردم حضور می یابیم و شما را شایسته است چونان پیشوای خود عمل نمایید.^۴

داستان اول

در راه مسجد

مردی صبح زود از خواب بیدار شد تا نمازش را در خانه خدا (مسجد) بخواند. لباس پوشید و راهی خانه خدا شد. در راه مسجد، مرد زمین خورد و لباس هایش کثیف شد. او بلند شد، خودش را پاک کرد و به خانه برگشت. لباس هایش را عوض کرد و دوباره راهی مسجد شد. در همان نقطه مجدداً زمین خورد! او دوباره بلند شد، خودش را پاک کرد و به خانه برگشت. یک بار دیگر لباس هایش را عوض کرد و سپس به سوی مسجد رفت. در راه، با مردی که چراغ در دست داشت برخورد کرد و نامش را پرسید. مرد پاسخ داد: «من دیدم شما در راه به مسجد دو بار به زمین افتادید»، از این رو چراغ آوردم تا بتوانم راهتان را روشن کنم.

مرد اول از او به طور فراوان تشکر می کند و هر دو راهشان را به طرف مسجد ادامه می دهند. همین که به مسجد رسیدند، مرد اول از مرد چراغ به دست درخواست می کند تا به مسجد وارد شود و با او نماز بخواند. مرد دوم از رفتن به داخل مسجد خودداری می کند. مرد اول درخواستش را دو بار دیگر تکرار می کند و مجدداً همان جواب را می شنود. مرد اول سوال می کند که چرا او نمی خواهد وارد مسجد شود و نماز بخواند؟ مرد دوم پاسخ می دهد: «من شیطان هستم!»، مرد اول با شنیدن این جواب جا می خورد. شیطان در ادامه توضیح می دهد: «من تو را در راه مسجد دیدم و این من بودم که باعث زمین خوردنت شدم. وقتی به خانه رفتی، خودت را تمیز کردی و به مسجد برگشتی، خدا همه گناهان تو را بخشید. من برای بار دوم باعث زمین خوردنت شدم و حتی آن هم تو را تشویق به ماندن در خانه نکرد، بلکه دوباره راهی مسجد شدی. به خاطر آن، خدا همه گناهان افراد خانوادهات را بخشید. من ترسیدم که اگر یک بار دیگر باعث زمین خوردنت بشوم، آنگاه خدا گناهان افراد دهکدهات را ببخشد. بنابراین، من سالم رسیدن شما را به خانه خدا (مسجد) مطمئن ساختم.

لطیفه

شخصی مسجد می سازه، بالا درب مسجد می نویسه: بزودی نماز صبح یک رکعت بدون وضو در این مکان برگزار می شود.

جدول مسجد

تذکر: برخی از سؤالات، لازم به توضیح برای مریبان گرامی دارد که با (*) مشخص شده است.

			۱۱						۸					۷					۶					۵					۴				۳			۲										

۱. مایه حیات

۲. همدم و مونس

۳. سی‌امین حرف الفبای فارسی

۴. یکی از قسمت‌های مقدس مسجدالنبی که پیامبر اکرم ﷺ در آغاز با تکیه بر درخت خرمایی به ایراد خطبه می‌پرداخت* - هدایت کننده - نام شهری که امام رضا ﷺ در آن مدفون هستند - خانه خدا

۵. مادر

۶. هر یک از فصل‌های یکصد و چهارده‌گانه قرآن مجید.

۷. شهری که در آن مسجد الحرام واقع شده است.

۸. محل زیارت خدا*^۵.

۹. شهری که قبرستان بقیع در آن واقع شده است.

۱۰. ضمیر غایب.

۱۱. ترس.

۱۲. مسجدی در سرزمین منا.

۵. در روایات آمده که مسجد محل زیارت خدا می‌باشد.

داستان دوم

یکی از شهیدان مخلص ایران (در جنگ تحمیلی ایران و عراق) در قسمتی از وصیتش چنین می‌نگارند:
دو هزار تومان از مالم را به صندوق سپاه پاسداران بدهید، بخاطر اینکه شاید از کاغذها و قلم اداره سپاه احیاناً، استفاده کرده باشم.

دو فرش دارم، یکی از آنها را به مسجد بدهید. فرش دیگر در خانه باشد تا بچه‌های محله بیایند و روی آن فرش، مراسم مذهبی خود را اجرا کنند! ای عصای دست من ای کودکم، پس از من کوله بار پر از گلوله‌ام را برگیر و راهم را تا محو کامل استکبار ادامه بده.^۶

حقوق مسجد

امام علی ۷: «... وَ كَانَ يَقُولُ مِنْ حَقِّ الْمَسْجِدِ إِذَا دَخَلْتَهُ أَنْ تُصَلِّيَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ وَ مِنْ حَقِّ الرَّكْعَتَيْنِ أَنْ تَقْرَأَ فِيهِمَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ وَ مِنْ حَقِّ الْقُرْآنِ أَنْ تَعْمَلَ بِمَا فِيهِ؛ از جمله حقوق مسجد این است که وقتی وارد آن می‌شوی دو رکعت نماز بخوانی و با قرائت سوره حمد حق نماز را ادا کنی و با عمل کردن به قرآن حق آن را به جا آوری.»^۷

چستان

معراج پیامبر گرامی اسلام ۶ از کجا آغاز شد؟^۸

۳ مسجدی که مسافر می‌تواند در آن نماز کامل بخواند؟^۹

۶. داستان‌ها و پندها، جلد ۱۰، ص ۱۳۹.

۷. بحار الانوار، ج ۸۴، ص ۲۳.

۸. مسجد الحرام.

۹. مسجد الحرام، مسجد النبی، مسجد کوفه.

احکام مسجد

احکام مسجد

مسجد رفتن کسی که خوراک آزار دهنده‌ای خورده

پیامبر اکرم ﷺ از خوردن تره نهی فرمودند:

اما زمانی نیازمندی ناگزیرمان ساخت و ما از آن خوردیم. پس فرمودند: هر کس از این گیاه بدبو خورد، هیچ‌گاه به مسجد ما نزدیک نشود زیرا فرشتگان از هر چه انسان‌ها از آن آزرده شوند، آزرده می‌شوند.

نجس کردن مسجد

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

همانا این مسجدها با آلودگی ادرار و مدفوع، تناسبی ندارند. آن‌ها تنها برای یاد خدا، نماز و تلاوت قرآن هستند.

بلند نکردن صدا در مسجد

امیرالمؤمنین 7 به نقل از پیامبر اکرم ﷺ:

هرگاه امت من چند کار کنند بلا بر آن‌ها فرود می‌آید، یکی از آن‌ها بلند شدن صداها در مسجد است.

توقف جنب و حائض در مسجد

زراره و محمد بن مسلم می‌گویند: به امام باقر 7 عرض کردیم:

آیا حائض و جنب حق دارند وارد مسجد شوند یا خیر؟ فرمودند: حائض و جنب جز در حال گذر نباید وارد مسجد شوند. خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: «و نیز در حال جنابت به نماز نایستد) تا غسل کنید مگر آن که رهگذر باشید» نساء، ۴۳.

تذکر: اگر مخاطبین پسران هستند اشاره به کلمه حیض نشود

توصیه به نماز جماعت

یکی از اعمال عبادی که مورد سفارش همه انبیا و اولیای الهی و به خصوص مورد تأکید خداوند است، نماز جماعت می‌باشد که در آن یک مجموعه کامل از معارف الهی و رابطه دنیا و آخرت می‌باشد؛ که در آن هم جنبه معنوی مثل اخلاص و انجام واجبات و ترک محرمات، و هم جنبه مادی مثل نبودن در مکان غصبی، اقتدا به امام عادل (یعنی رعایت حق الناس) و هم جنبه اجتماعی آن که باعث الفت و انس بین مردم و رفع نیازهای آن‌ها می‌گردد و هم جنبه سیاسی آن که نمایش قدرت و وحدت مسلمین در نظر دوستان و دشمنان می‌باشد.

جهت تبیین مطلب، آیه، روایات و داستانی در ذیل آورده شده که اساتید عزیز با توضیحات برای مخاطبان ارائه نمایند. «وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّكْعِينَ»^{۱۰} و نماز را بپا دارید، و زکات را بپردازید، و همراه رکوع کنندگان رکوع کنید (و نماز را با جماعت بگزارید)».

این آیه شریفه به وضوح روشن می‌سازد، که شرکت در نماز جماعت چقدر تأکید شده و اهمیت فوق‌العاده نماز جماعت را بیان می‌نماید، و دلیل قرآنی برای اقامه نمازهای یومیه به جماعت است.

افزایش درجات

پیامبر اکرم 6 فرمودند:

«وَمَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ يَطْلُبُ فِيهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ يَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلُ ذَلِكَ»^{۱۱} آگاه باشید که هر کس برای (نماز) جماعت ره سپار مسجدی شود، برابر هر گامی، هفتاد هزار نیکی برای او خواهد بود و به همین مقدار نیز بر درجات او افزوده می‌شود».

پیامبر اکرم 6: نماز یک فرد در حالی که به جماعت است بهتر از (چهل سال نماز فرادی خواندن در خانه) است.^{۱۲}

لطیفه

روزی رضاخان با وزرای خود به رامسر رفته بودند، رضاخان خواست چهره مذهبی خود را به مردم بنمایاند، از این رو به مجلس روضه‌ای وارد شد.

سخنران مسجد (آقای حبیبی قاسم آبادی) همین که چشمش به رضاخان افتاد، با صدای بلند گفت: بار الها! شاهنشاه ایران و کابینه‌اش را از بهشت نجات فرما! رضاخان و دیگر وزرا بدون اینکه متوجه دعا شوند، بلند گفتند: آمین!^{۱۳}

ثواب همراهی با امام

۱۰. بقره، ۴۳.

۱۱. بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۳۶.

۱۲. عَنْ رَسُولِ اللَّهِ 6: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ أَرْبَعِينَ سَنَةً ... (مستدرک وسائل الشیعه ج ۶/ص ۴۴۶/ح ۷-۷۱۸۸)

۱۳. از لابلای گفته‌ها، ص ۵۶.

رسول الله ﷺ فرمودند که جبریل گفت: «یا محمد ﷺ ... تَكْبِيرٌ يُدْرِكُهُ الْمُؤْمِنُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ سَبْعِينَ حَاجَةً وَأَلْفِ عُمْرَةٍ...» ای محمد ﷺ ... تکبیری که مؤمن در همراهی با امام آن را درک می‌کند برای او بهتر است از شصت هزار حج و عمره...»^{۱۴}

لطیفه

سوره فیل

شخصی اعرابی به مسجد رفت و در نماز جماعت شرکت کرد. امام جماعت سوره بقره را خواند. اعرابی بر اثر ایستادن زیاد، بسیار خسته شد. بدین جهت نمازش را رها کرد و رفت. بعد از چند روز، در مسجدی به امامت جماعت اقتدا کرد. امام قرائت سوره فیل را شروع کرد، اعرابی فوراً نمازش را شکست و پا به فرار گذاشت. گفتند: چرا چنین می‌کنی؟ گفت: آن امام سوره بقره را خواند، ما از پا افتادیم؛ وای به حال ما که این امام می‌خواهد سوره فیل را بخواند.

رهای از آتش (این حدیث به صورت کارت‌های ارائه شود)

داستان سوم

مرحوم آیت‌الله حاج شیخ جواد انصاری همدانی¹ می‌فرمودند:

روزی وارد مسجدی شدم، دیدم پیرمردی مشغول خواندن نماز است و دو صف از ملائکه در پشت سر او صف بسته و به او اقتدا نموده‌اند و این پیرمرد خود ادا از این صفوف فرشتگان اطلاعی نداشت. من دانستم که این پیرمرد برای نماز خود اذان و

افزایش درجات

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

«وَمَنْ مَشَىٰ إِلَىٰ مَسْجِدٍ يَطْلُبُ فِيهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ يَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلُ ذَلِكَ»^{۱۶} آگاه باشید که هر کس برای (نماز) جماعت رهسپار مسجدی شود، برابر هر گامی، هفتاد هزار نیکی برای او خواهد بود و به همین مقدار نیز بر درجات او افزوده می‌شود».

پرسش احکام:

اتصال در نماز جماعت از چند جهت امکان دارد؟^{۱۷}

آیا در سجده می‌توان به امام جماعت اقتدا کرد؟^{۱۸}

۱۶. بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۳۶.

۱۷. جهت راست، چپ و جلو.

۱۸. خیر فقط قبل از رکوع و هنگام رکوع می‌توان به امام جماعت اقتدا کرد.

احکام نماز جماعت

مسأله ۱۳۹۰. مقداری از نماز را که مأموم باید بخواند:

- ۱- مأموم باید غیر از حمد و سوره، همه چیز نماز را خودش بخواند.
- ۲- اگر رکعت اول یا دوم مأموم، رکعت سوم یا چهارم امام باشد، مأموم باید حمد و سوره را بخواند.

مسأله ۱۳۹۵. ذکر گفتن مأموم در رکعت اول و دوم نماز ظهر و عصر:

- ۱- مأموم نباید حمد و سوره را در رکعت اول و دوم نماز ظهر و عصر بخواند.
- ۲- مستحب است مأموم به جای آن، ذکر بگوید.

مسأله ۱۴۰۰. سربرداشتن سهوی مأموم از رکوع قبل از امام

اگر مأموم سهواً قبل از امام، سر از رکوع بردارد:

- ۱- در صورتی که امام در رکوع باشد، باید به رکوع برگردد و با امام سر بر دارد و در این صورت زیاد شدن رکوع که رکن است، نماز او را باطل نمی‌کند.
- ۲- اگر مأموم به رکوع برگردد و قبل از آن که به رکوع برسد، امام سر از رکوع بردارد، نماز او باطل است.

توضیح المسائل امام خمینی (ره)

گل‌های نماز

پر شد ز شور عاشقانه	گلدسته مسجد دوباره
کرده دوباره آشیانه	در سینه من مرغ توحید
گلبانگ جانبخش اذان است	زیباترین آوا به گوشم
پروازسوی آسمان است	شیرینترین لحظه هایم
هرسو پراز گل‌های نازند	تا بوستانهای نیایش
پیوسته گل‌های نمازند	زیباترین خوشبوترینش

پرسش و تمرین

یکی از موارد غفلت انسان چیست؟^{۱۹}

سفارش‌های امام صادق 7 چه بود؟^{۲۰}

دو مورد از کارهایی که موجب ناراحتی شیطان می‌شود را نام ببرید؟^{۲۱}

حق مسجد با چه عملی ادا می‌شود؟^{۲۲}

در مورد نماز جماعت یک آیه و یک روایت ذکر کنید؟^{۲۳}

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: تکبیری که مؤمن در همراهی با امام آن را درک می‌کند برای او از..... بهتر است.^{۲۴}

حکم مسجد رفتن کسی که خوراک آزار دهنده‌ای خورده چیست؟^{۲۵}

یک روایت در مورد بلند نکردن صدا در مسجد ذکر کنید؟

مأموم در نماز جماعت چه اذکاری را باید بخواند؟^{۲۶}

اگر رکعت اول یا دوم مأموم، رکعت سوم یا چهارم امام باشد، مأموم باید را بخواند.^{۲۷}

اگر مأموم سر از رکوع بر دارد و امام هنوز در رکوع باشد وظیفه او چیست؟^{۲۸}

۱۹. ترک مسجد.

۲۰. امام صادق 7 فرمودند: بر شما باد خواندن نماز در مسجد، حسن همسایگی با مردم، به حق شهادت دادن و حضور در تشییع جنازه.

۲۱. حضور در مسجد و نماز جماعت.

۲۲. دو رکعت نماز تحیت.

۲۳. سوره بقره آیه ۴۳ و روایت‌های موجود در متن.

۲۴. شصت هزار حج و عمره.

۲۵. مکروه است.

۲۶. تمامی اذکار نماز به غیر از حمد و سوره.

۲۷. حمد و سوره.

۲۸. در صورتی که امام در رکوع باشد، باید به رکوع برگردد و با امام سر بر دارد و در این صورت زیاد شدن رکوع که رکن است، نماز او را باطل نمی‌کند.